

Nr 998

Av herr **Karlsson, Helge, m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 44, med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.

(Lika lydande med motion nr 1143 i Andra kammaren)

I proposition nr 44 framlägger Kungl. Maj:t förslag angående de allmänna underrätternas organisation m. m. Förslaget syftar bl. a. till att införa en enhetlig organisation för samtliga allmänna underrätter. Denna organisationsändring leder till att domkretsarna skall göras så stora att de ger underlag för minst tre domare. Möjligheter till undantag från denna huvudprincip skall dock finnas om särskilda skäl föreligger. Den framlagda propositionen bygger evad det gäller domkretsindelningen på det förslag i ärendet som framlagts av domstolskommittén i dess betänkande »Ny domkretsindelning för underrätterna» (SOU 1967: 4). Däri kan inhämtas att om förslaget genomföres skulle endast komma att kvarstå fem domkretsar med mindre än tre domare, medan 81 domkretsar skulle ha tre eller flera domare. Med hänvisning härtil kan förmodas att undantag från huvudregeln endast kan avses komma i fråga i ett fåtal fall.

Motionärerna har vid sin granskning av propositionen och den åberopade utredningen icke kunnat finna att några bärande skäl för genomförandet av en så allvarlig förändring i domkretsindelningen har redovisats som förslaget innebär.

Enligt propositionen har ur rättsvårdssynpunkt någon berättigad kritik icke kunnat redovisas mot det nuvarande underrättssystemet. Ur rättsvårdssynpunkt torde de båda nuvarande systemen kunna betraktas som likvärdiga.

Ej heller har reformen kunnat motiveras av ekonomiska fördelar. Domstolskommittén uttalar härom (s. 54) efter en utförd undersökning att huvudskälen för större domkretsar i första hand icke är ekonomiska utan av administrativ och organisatorisk art. Av domstolskommitténs utredning kan inhämtas att några ekonomiska skäl för den föreslagna domkretsindelningen över huvud icke kan redovisas.

De fördelar av administrativ och organisatorisk art som åberopats för indelningsreformen, om vi till en början bortser från önskemålen att uppnå juristkollegial sammansättning, kan sammanfattas i önskemålen att lättare bemästra personalens ledighet i samband med sjukdom och semester. Det har icke visats att några svårigheter att bemästra sådana tillfälliga vakanser f. n. skulle föreligga i mindre omfattning i de större domkretsarna än i de

mindre. Motionärerna anser icke att en så genomgripande förändring i domkretsindelningen som nu föreslås och som medför bl. a. ökade kostnader och försämrad service för en betydande del av befolkningen kan motiveras utifrån allmänna talesätt om de större enheternas fördelar gentemot de mindre.

Vad sedan gäller önskemålen om införandet av juristkollegial sammansättning vid alla underrätter vid huvudförhandling i tvistemål vill motionärerna anföra följande. Det kan i och för sig diskuteras fördelen i att införa juristkollegial sammansättning vid alla underrätter, även om i propositionen undantag gjorts för vissa familjerättsliga tvistemål. Det har icke kunnat bestyrkas att en handläggning av tvistemål enligt häradsrättssystemet i allmänhet skulle ge sämre resultat än rådhusrättssystemet. Det skulle därför, i enlighet med vad Svenska kommunförbundet framfört i sitt yttrande, kunna övervägas om icke samtliga underrätter skulle kunna organiseras enligt häradsrättssystemet, som ger större flexibilitet i domkretsindelningen och innebär ökat lekmannainflytande. Men även om den juristkollegiala sammansättningen godtages behöver denna ej nödvändigtvis leda till så stora domkretsar som nu föreslås. Motionärerna har kunnat konstatera att de ärenden som skall avgöras genom juristkollegium är ytterligt få vid en normal domsaga. De torde icke överstiga 10—20 mål per år.

Det kan icke vara rimligt att en ny domkretsindelning skall anpassas efter hur ett så ringa antal ärenden avses bli handlagda. Även om domkretsindelningen baseras på domkretsar som ger sysselsättning för mindre än tre ordinarie domare, kan juristkollegium lätt ordnas genom att domare från närliggande domsaga eller från hovrätten deltagar. Det kan också övervägas att vid domsaga med två domare äldste notarien deltagar i kollegiet.

Motionärerna anser att den nu föreslagna domkretsindelningen medför försämrad service och ökade kostnader för ca 500 000 invånare utan att några andra påtagliga fördelar uppnås. Motionärerna anser det vidare angeläget att den goda kontakt som funnits mellan domstolen och den bygd där den verkat och som i hög grad bidragit till det goda anseende som vårt rättsväsende åtnjuter får bestå.

Motionärerna delar uppfattningen att en ny domkretsindelning skall anpassas till kommunblocksindelningen, vilket emellertid kan ske utan att nu föreliggande förslag genomföres.

Vidare har anförts som ett motiv för den nya domkretsindelningen att den bör anpassas bl. a. till polisdistriktsindelningen. Något beslut om ändrad polisdistriktsindelning föreligger emellertid icke för närvarande.

I propositionen har föreslagits inrättandet av särskilda fastighetsdomstolar. Om dessa förlägges till domsaga, som eljest har bristande underlag för att bestå, skulle enligt motionärernas uppfattning tillräckligt underlag kunna erhållas och domkretsen bibehållas. En sådan lokalisering av fastighetsdomstolarna bör övervägas.

Motionärerna vill avslutningsvis påtala att ett av huvudmotiven för den pågående kommunindelingsreformen var att man genom den skulle skapa tillräckligt bärkraftiga enheter för en fullgod kommunal och allmän service. Det kan icke vara godtagbart att sedan de nya kommunerna bildats förslag framlägges som medför att kommunerna berövas den allmänna service som de skulle utgöra underlag för. Förslagets genomförande medför också att centralorterna i kommunblocken utarmas, när i stället åtgärder borde vidtagas för att förstärka centralorterna.

Med hänvisning till vad i motionen anförts får vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta att den nya domkretsindelningen skall baseras på domkretsar som ger sysselsättning för minst två domare, med möjlighet till undantag från denna princip för domkretsar som ger sysselsättning åt endast en domare, när särskilda skäl föreligger,

att riksdagen måtte uppdraga åt vederbörande utskott att företaga de ändringar i berörd lagtext som kan föranledas härav.

Stockholm den 11 april 1969

Helge Karlsson (s) *Ernst W. Olsson (cp)* *N. Yngve Nilsson (m)*

Sten Åkesson (fp) *Oscar Carlsson (s)* *Ove Karlsson (s)*

Gillis Augustsson (s) *Sigurd Lundin (s)* *Harald Pettersson (s)*

Ivan Svanström (cp) *Gunnar Richardson (fp)*